

Marktaandeelen, concurrentievermogen en de lopende rekening

Mei 2009

Bart De Ketelbutter, bdk@plan.be

Abstract – Deze working paper analyseert de recente ontwikkeling van de Belgische uitvoermarktaandeelen, de competitiviteit en de lopende rekening van de betalingsbalans. In het eerste deel worden de recente evoluties beschreven. In het tweede deel wordt getracht die evoluties te verklaren.

Jel Classification - F20

Keywords - Marktaandeelen, competitiviteit, betalingsbalans

Acknowledgements - Ludovic Dobbelaere, Filip Vanhorebeek

Executive Summary

De Belgische lopende rekening evolueerde van een groot overschot van gemiddeld 5 % in de periode 1994-2002 naar een tekort van 1,3 % in 2008. Deze achteruitgang is voor meer dan de helft te wijten aan de verslechtering van de ruilvoet (invoerprijzen die sneller groeien dan uitvoerprijzen), die zelf op zijn beurt een gevolg is van de sterk gestegen olie- en andere grondstoffenprijzen. Het achterblijven van de volumegroei van de uitvoer op de volumegroei van de invoer is een andere belangrijke verantwoordelijke. De daling van het saldo van de factorinkomens speelde een minder belangrijke rol.

De relatieve zwakte van de Belgische uitvoergroei is van bijzonder belang en is ook zichtbaar in de evolutie van het Belgische uitvoermarktaandeel. Sinds 2002 loopt het verlies aan marktaandeel (gedefinieerd als het verschil tussen de Belgische uitvoergroei en de groei van de uitvoermarkten of de wereldhandel) gestaag op en was vooral in 2006 uitzonderlijk groot. Dit is deels een gevolg van de verslechtering van het concurrentievermogen. Bij de opsplitsing van het concurrentievermogen blijkt vooral de appreciatie van de euro verantwoordelijk te zijn daar de loonkosten gecorrigeerd voor productiviteitswinsten t.o.v. onze belangrijkste handelspartners over de periode onder controle blijven. De stabilisatie over de periode 2000-2007 verhult echter een aanzienlijke toename in de laatste drie jaren, die vooral te wijten is aan de zeer sterke loonmatiging in Duitsland. Die ontwikkeling zal vermoedelijk aanhouden in 2008 en 2009.

Evoluties in het concurrentievermogen alleen zijn echter ontoereikend om het dalende marktaandeel te verklaren. Vooral vanaf 1995 lijkt de waarde van het concurrentievermogen als verklarende variabele af te nemen. Ondanks een aanzienlijke verbetering van het concurrentievermogen in de periode 1996-1999 bleef het verlies aan marktaandeel even groot als in de voorgaande periode.

Andere structurele factoren, zoals de productsamenstelling van de uitvoer, speelden vermoedelijk ook een rol in het afkalvende marktaandeel.

Inhoudstafel

1. Beschrijving	1
1.1. Marktaandelen	1
1.2. Concurrentievermogen	2
1.2.1. Prijs- en kostencompetitiviteit	2
1.2.2. Structurele factoren	7
1.3. Lopende rekening van de betalingsbalans	7
2. Verklaring	10
2.1. Marktaandelen	10
2.2. Lopende rekening van de betalingsbalans	12
Lijst van geraadpleegde werken	16
Bijlage	17

Lijst van tabellen

Tabel 1	Gecumuleerde groei van de REWK volgens verschillende concepten	4
Tabel 2	REWK-evolutie en de bijdrage van de verschillende componenten <i>Bijdragen in procentpunt tot de gecumuleerde groei van de REWK</i>	5
Tabel 3	Verandering van het saldo van de lopende rekening tussen 2000 en 2007 <i>Gecumuleerde wijziging uitgedrukt in procent van het bbp</i>	9
Tabel 4	Bijdragen tot de verandering van het saldo van de lopende rekening (2002-2008)	14

Lijst van figuren

Figuur 1	Evolutie van de potentiële uitvoermarkten, de uitvoer en het marktaandeel van België <i>Jaarlijkse groei in procent</i>	1
Figuur 2	Reële effectieve wisselkoers voor België volgens verschillende concepten <i>Indices, 1999=100</i>	3
Figuur 3	Ontwikkeling van de ULC in België, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Italië en de eurozone <i>Indices, 2000=100</i>	6
Figuur 4	Relatieve loonkosten per eenheid product voor België t.o.v. een groep van 35 landen en t.o.v. diezelfde groep zonder Duitsland <i>Indices, 2000=1</i>	7
Figuur 5	Lopende rekening België <i>Uitgedrukt in procent van het bbp</i>	8
Figuur 6	Vijfjaarlijkse evolutie marktaandeel en REWK (gebaseerd op ULC) <i>Gemiddelde jaarlijkse wijziging in procent</i>	10
Figuur 7	Componenten van de lopende rekening van België <i>Saldi uitgedrukt in % van het bbp</i>	12
Figuur 8	Volumegroei van de Belgische in- en uitvoer	13
Figuur 9	Belgische ruilvoet en Brentolieprijs in euro	14
Figuur 10	Evolutie van de buitenlandse marktaandelen en de competitiviteit in de landen die oorspronkelijk deel uitmaakten van de eurozone <i>Gemiddelde jaarlijkse groei in procent</i>	17

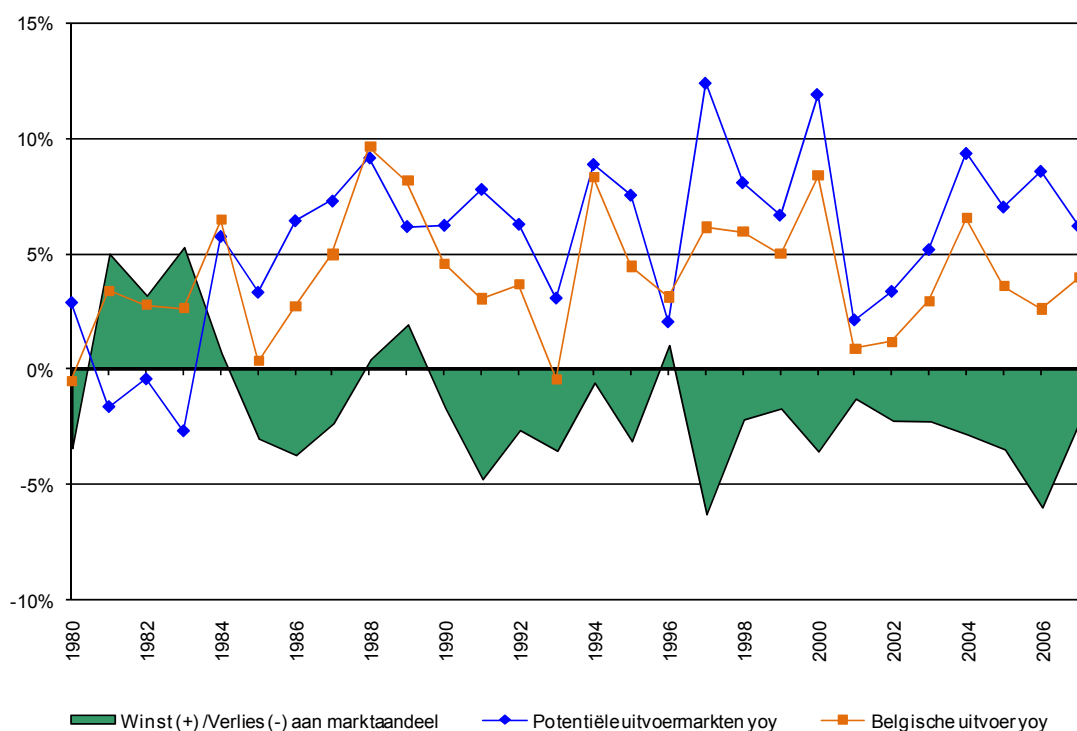
1. Beschrijving

1.1. Marktaandeelen

De evolutie van het Belgische (uitvoer)marktaandeel wordt berekend als het verschil tussen groei van de Belgische uitvoer en de groei van de potentiële uitvoermarkten in volume. Die laatste is een gewogen gemiddelde van de invoergroei van de Belgische handelspartners, waarbij de wegingsfactor wordt bepaald door hun aandeel in de totale Belgische uitvoer.

Uit figuur 1 blijkt dat het verlies aan marktaandeel structureel is. Enkel in de eerste helft van de jaren 80 kon een substantiële winst gemaakt worden. Tussen 2001 en 2006 liep het jaarlijks verlies aan marktaandeel gestaag op. Vooral in 2006 was het verlies bijzonder groot (6,0 procentpunt). In 2007 verkleinde het verlies fors (2,3 procentpunt) en het zou ook in 2008 en 2009 relatief beperkt blijven (ongeveer 1,5 procentpunt in beide jaren)¹.

Figuur 1 Evolutie van de potentiële uitvoermarkten, de uitvoer en het marktaandeel van België
Jaarlijkse groei in procent

Bron: Europese Commissie (Ameco), INR, FPB

¹ De cijfers voor 2008 en 2009 zijn gebaseerd op de economische begroting van februari 2009.

Het marktaandeel kan ook gedefinieerd worden als het verschil tussen de groei van de Belgische uitvoer en de wereldhandel. De wereldhandel groeit sneller dan de hierboven berekende potentiële uitvoermarkten², daar het belang van het snel groeiende Azië veel groter is in de wereldhandel dan in onze uitvoermarkten. Bijgevolg heeft België ook in deze optiek te lijden onder een structureel verlies aan marktaandeel.

Binnen de eurozone slaagde enkel Duitsland erin om zijn marktaandeel significant te verhogen in de periode 2003-2007. Oostenrijk, Ierland, Finland en Nederland kenden gemiddeld een stabilisering van hun marktaandeel in die periode, terwijl alle andere landen verliezen boekten. Het zwaarste verlies aan marktaandeel werd opgetekend door Italië.

1.2. Concurrentievermogen

Het concurrentievermogen is de mate waarin een land, in vergelijking met andere landen, in staat is zijn goederen en diensten te verkopen in andere landen. De factoren die het concurrentievermogen bepalen hebben enerzijds met prijs- en kostengerelateerde factoren te maken en anderzijds met structurele factoren.

1.2.1. Prijs- en kostencompetitiviteit

a. De verschillende concepten

Om het verloop van de Belgische prijs- of kostencompetitiviteit tegenover een groep van landen te meten wordt gebruik gemaakt van de reële effectieve wisselkoers (REWK). Die meet de binnenlandse prijs- of kostenevolutie t.o.v. die in het buitenland, gewogen volgens het belang in de buitenlandse handel en uitgedrukt in een gemeenschappelijke munt. De evolutie van de REWK wordt dus zowel beïnvloed door de nominale effectieve wisselkoers (NEWK) als door de ontwikkeling van de relatieve prijzen of kosten (uitgedrukt in lokale munt). De NEWK geeft weer hoe onze munt (Belgische frank vóór 1999, daarna euro) evolueerde t.o.v. die van onze handelspartners, de prijs- of kostenmaatstaf hoe onze prijzen of kosten evolueerden t.o.v. die van onze handelspartners. Een stijging van de REWK wijst op een verslechtering van de competitiviteit. De meest gebruikte prijs- en kostenmaatstaven zijn:

- Consumptieprijzen
- Loonkosten per eenheid product (Unit labour costs, ULC) voor de totale economie
- Loonkosten per eenheid product in de verwerkende nijverheid
- bbp-deflatoren
- Uitvoerdeflatoren

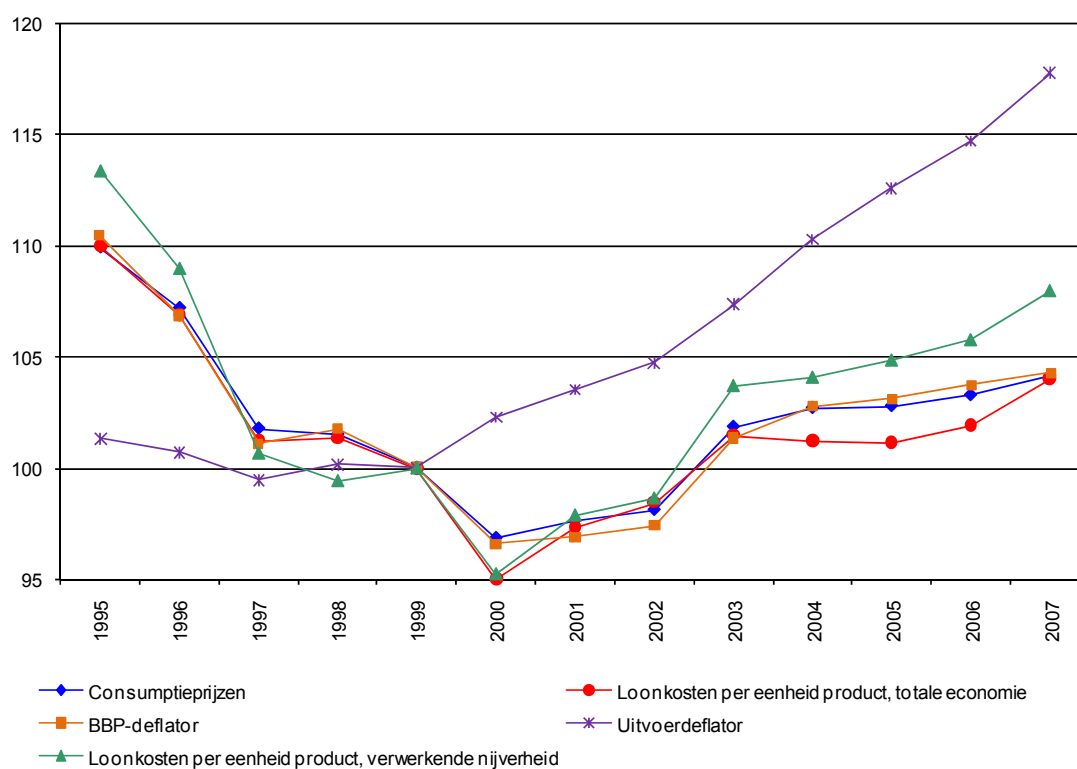
De indicatoren berekend op basis van de ULC meten de relatieve evolutie van de kost van de productiefactor arbeid, terwijl de andere concepten relatieve evoluties van marktprijzen weer-

² In de periode 2000-2007 bedroeg de groei gemiddeld 6,7 % voor de uitvoermarkten en 7,1 % voor de wereldhandel.

geven. Bij die laatste speelt ook de kost van andere productiefactoren en de mark-up een rol. De concepten loonkosten per eenheid product en uitvoerdeflator zijn het meest relevant in het kader van deze analyse. De andere concepten hebben een minder directe band met de Belgische concurrentiepositie t.o.v. het buitenland. Zo spelen de consumptieprijzen hoofdzakelijk een rol op de binnenlandse markt, terwijl de bbp-deflator beïnvloed wordt door zowel binnen- als buitenlandse prijsevoluties.

Om een zo representatief mogelijk beeld te geven werd gewerkt met competitiviteitsindicatoren die berekend werden t.o.v. een zo groot mogelijke groep van landen (35)³ uit de macro-economische databank Ameco van de Europese Commissie.

Figuur 2 Reële effectieve wisselkoers voor België volgens verschillende concepten
Indices, 1999=100

Bron: Europese Commissie (Ameco)

Volgens de meeste concepten daalde de Belgische REWK aanzienlijk tussen 1995 en 2000, maar apprecieerde hij in de periode 2000-2007. Volgens het concept uitvoerdeflator daarentegen, bleef de REWK aanvankelijk bijna stabiel, om vervolgens sterk te appreciëren.

³ De 26 handelspartners van België in de EU plus de VS, Canada, Japan, Zwitserland, Noorwegen, Australië, Nieuw-Zeeland, Mexico en Turkije.

Tabel 1 Gecumuleerde groei van de REWK volgens verschillende concepten

	Consumptieprijsen	ULC, totale economie	ULC, verwerkende nijverheid	bbp-deflator	Uitvoerdeflator
2000/1995	-11,9 %	-13,6 %	-16,0 %	-12,6 %	0,9 %
2007/2000	7,5 %	9,5 %	13,4 %	8,0 %	15,1 %

Bron: Europese Commissie (Ameco)

b. Discrepancie tussen uitvoerdeflator- en andere concepten

Als de relatieve uitvoerprijzen van een land veel sneller stijgen dan de relatieve loonkosten per eenheid product (totale economie), dan kan dat erop wijzen dat die uitvoer meer (dan in andere landen) gericht is op producten met een hoge toegevoegde waarde en op meer dynamische productmarkten (waar de concurrentie meer gebaseerd is op de productinhoud dan op de prijs). Voor België zijn hier echter geen aanwijzingen voor te vinden. Er lijkt veeleer een oriëntatie naar weinig dynamische segmenten (zie 2.1).

Het is relevanter om de relatieve uitvoerprijzen te vergelijken met de relatieve loonkosten per eenheid product in de verwerkende nijverheid dan met de andere competitiviteitsindicatoren, aangezien de Belgische uitvoer voor 80 % uit goederen bestaat. Maar ook dan blijft er een opvallende discrepantie tussen beide concepten bestaan.

Een mogelijke verklaring is dat België relatief sterk gespecialiseerd is in de uitvoer van kunststoffen en ijzer- en staalproducten, waarvan de prijs fors is toegenomen in de periode 2002-2007. (Nationale Bank van België, 2009, p. 82)

Mogelijk liggen ook statische problemen met betrekking tot de opsplitsing van de nominale uitvoer in volumes en prijzen aan de basis van de divergente ontwikkeling van de REWK gebaseerd op uitvoerdeflatoren en de andere REWK'en. (Nationale Bank van België, 2007, p. 62)

c. Opsplitsing van REWK gebaseerd op loonkosten per eenheid product

In wat volgt wordt de REWK op basis van de ULC (totale economie) t.o.v. de groep van 35 landen opgesplitst in zijn verschillende deelcomponenten: de nominale effectieve wisselkoers en de relatieve nominale loonkosten per eenheid product. Die laatste kan nog opgesplitst worden in de nominale loonkosten per werknemer en de arbeidsproductiviteit (bbp/werkgelegenheid).

Uit tabel 2 blijkt dat de forse daling van de REWK in de periode 1995-2000 te danken was aan een daling van zowel de NEWK als de relatieve ULC. Vanaf 2000 steeg de REWK aanzienlijk door de appreciatie van de NEWK.

Tabel 2 REWK-evolutie en de bijdrage van de verschillende componenten
Bijdragen in procentpunt tot de gecumuleerde groei van de REWK

	1995-2000	2000-2007
REWK	-13,6 %	9,5 %
1. NEWK	-7,7 %	9,6 %
2. ULC	-5,9 %	-0,2 %
2.a. Loonkosten per hoofd	-7,5 %	-2,8 %
2.b. Arbeidsproductiviteit per hoofd	1,5 %	2,6 %

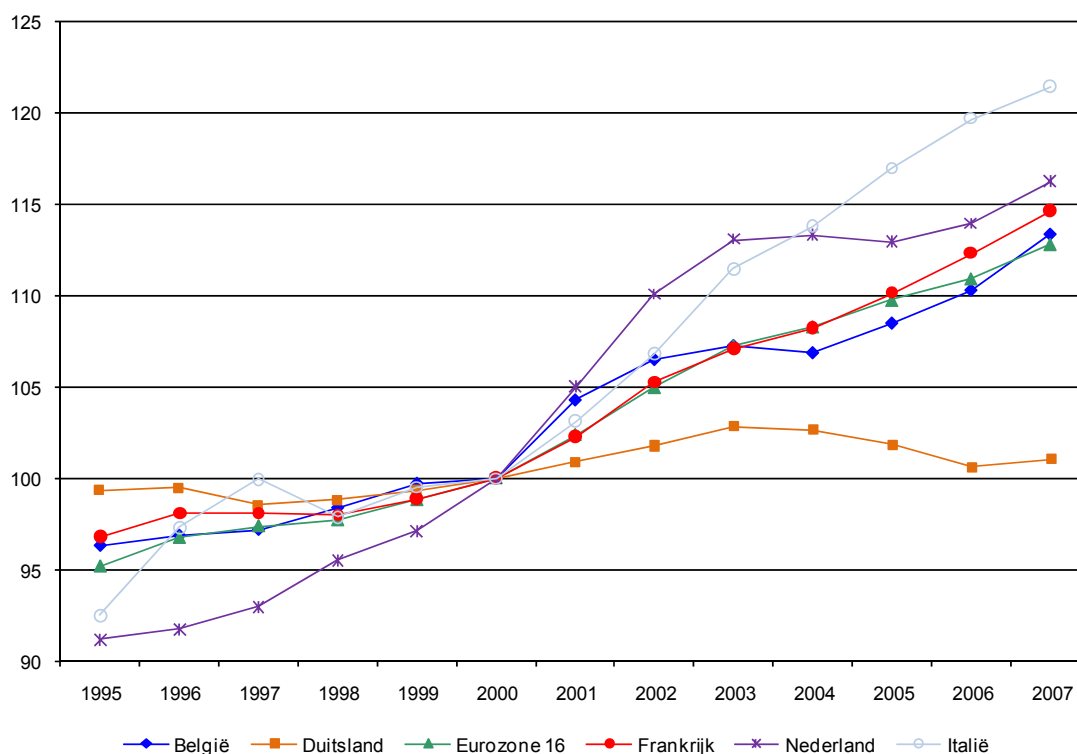
Bron: Europese Commissie, (Ameco), FPB

Noot: Zowel voor de ULC, de loonkosten als de arbeidsproductiviteit per hoofd gaat het om relatieve concepten, i.e. de vergelijking van de ontwikkeling in België met die van onze handelspartners.

Het kan verwondering wekken dat de relatieve ULC zich stabiliseerde in de periode 2000-2007 ondanks de overschrijdingen van de loonnorm⁴ in de periodes 2001-2002, 2005-2006 en 2007-2008. In de berekening van de REWK worden de Belgische loonkosten echter vergeleken met een ruimere groep van 35 landen (goed voor 88 % van onze uitvoer), die ook landen omvat die een sterke groei van de ULC kenden. Binnen de eurozone geldt dat vooral voor Ierland, Italië, Griekenland en Spanje. Buiten de eurozone gaat het vooral om de Oost-Europese landen en Turkije. De loonnorm houdt daarentegen enkel rekening met onze drie belangrijkste handelspartners (goed voor 48 % van onze uitvoer), met een zeer groot gewicht voor Duitsland, dat een lange periode van sterke loonmatiging heeft gekend. De relatieve ULC t.o.v. onze drie belangrijkste handelspartners namen toe met bijna 4 % in de periode 2000-2007. Dit strookt met de competitiviteitsverslechtering die wordt geconstateerd door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven. Merk evenwel op dat de CRB de Belgische loonontwikkeling niet evalueert op basis van de relatieve evolutie van de arbeidskosten per eenheid product, maar op basis van de ontwikkeling van de loonkosten per gewerkt uur.

⁴ Zoals bepaald in de 'Wet ter bevordering van de werkgelegenheid en tot preventieve vrijwaring van het concurrentievermogen' van 1996, die stipuleert dat de Belgische loonkosten per gewerkt uur gelijke tred moeten houden met de gemiddelde evolutie bij onze drie belangrijkste handelspartners (Duitsland, Frankrijk en Nederland).

Figuur 3 Ontwikkeling van de ULC in België, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Italië en de eurozone
Indices, 2000=100

Bron: Europese Commissie (Ameco)

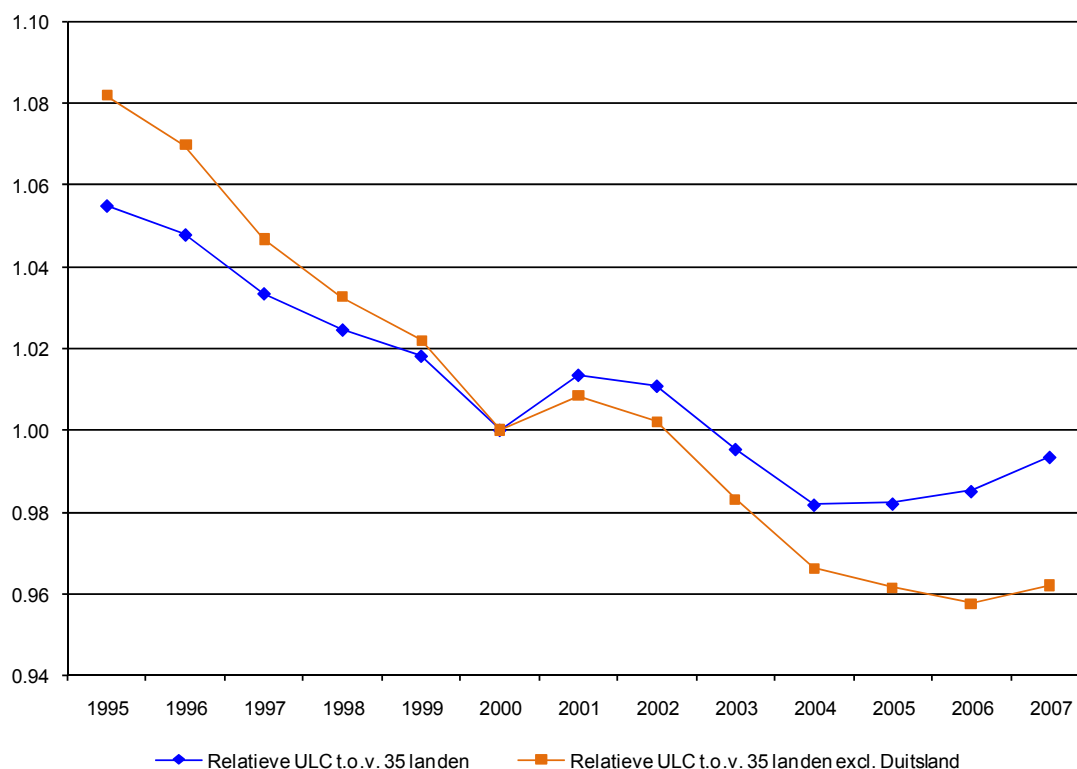
Figuur 3 toont dat de toename van de Belgische loonkosten per eenheid product in de periode 1995-2007 vergelijkbaar is met die in Frankrijk en de eurozone (+18 à 19 %), terwijl de Nederlandse (+28 %) en de Italiaanse (+31 %) ULC een pak sneller stegen. De Duitse ULC bleven zo goed als stabiel in deze periode (+1,7 %)

De stabilisering van de relatieve ULC over de periode 2000-2007 verhuult echter een afname tot 2004, gevolgd door een toename (zie figuur 4). Volgens de interimvooruitzichten van de EC (van januari 2009) zou die toename aanhouden in 2008 en 2009. Dat heeft vooral te maken met de hogere inflatie in België in 2008 (4,5 % t.o.v. 3,3 % voor de eurozone) in combinatie met het systeem van automatische loonindexering.

Om de relatieve ULC te berekenen worden de loonsubsidies, die in België een stuk belangrijker zijn dan bij onze voornaamste handelspartners, evenwel niet in mindering gebracht van de loonkosten.

Tussen 2000 en 2007 verslechterde de Belgische competitiviteit dus aanzienlijk, aanvankelijk door de appreciatie van de NEWK, maar vanaf 2005 ook door de toename van de relatieve loonkosten per eenheid product. Die ontwikkeling zal vermoedelijk aanhouden in 2008 en 2009.

Figuur 4 Relatieve loonkosten per eenheid product voor België t.o.v. een groep van 35 landen en t.o.v. diezelfde groep zonder Duitsland
Indices, 2000=1

Bron: Europese Commissie (Ameco), FPB

Als Duitsland niet mee in rekening wordt genomen, dan dalen de relatieve ULC evenwel aanzienlijk tussen 2000 en 2006 en wordt pas in 2007 een stijging genoteerd.

1.2.2. Structurele factoren

Naast de prijs- of kostencompetitiviteit zijn er ook andere factoren - waaronder productkwaliteit, productspecialisatie, technologisch gehalte, diensten na verkoop en distributiediensten - die een invloed kunnen uitoefenen op de het concurrentievermogen. In de andere rapporten die deel uitmaken van het dossier 'Competitiviteit' wordt daarop ingegaan.

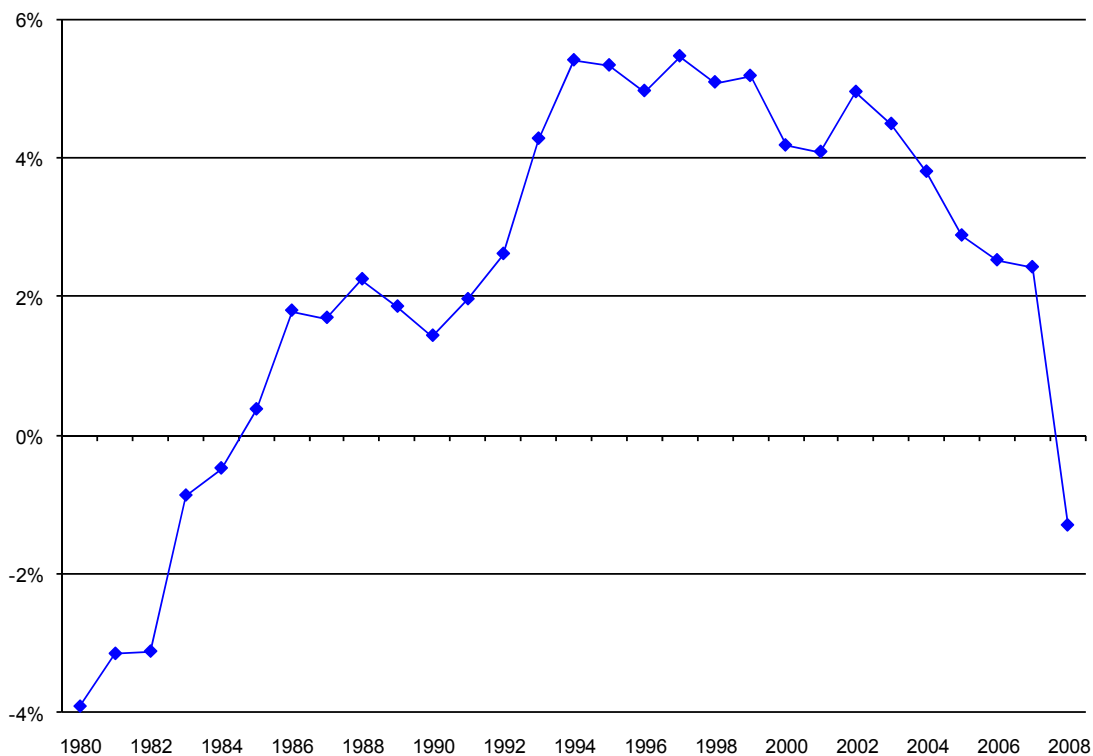
1.3. Lopende rekening van de betalingsbalans

De lopende rekening van de betalingsbalans bestaat uit de goederenbalans en de dienstenbalans (samen vormen zij de handelsbalans), de factorinkomensrekening (vergoedingen voor arbeid en kapitaal) en de rekening van de lopende overdrachten (betalingen zonder tegenprestatie, zoals buitenlandse hulp, giften en subsidies). In wat volgt wordt de lopende rekening gemeeten op basis van de nationale rekeningen besproken⁵.

⁵ Er wordt dus geen gebruik gemaakt van de maandelijkse betalingsbalansstatistieken.

Tussen 1980 en 1994 evolueerde het saldo van de lopende rekening van een groot tekort (-4 % t.o.v. het bbp) naar een groot overschot (meer dan 5 %). Vervolgens stabiliseerde het overschot zich tot 2002. Vanaf 2003 brokkelde het overschot op de lopende rekening af, gevolgd door een forse verslechtering in 2008, resulterend in een tekort van 1,3 % van het bbp⁶.

Figuur 5 Lopende rekening België
Uitgedrukt in procent van het bbp

Bron: INR, FPB

De daling vanaf 2003 is hoofdzakelijk te wijten aan het verdwijnen van het overschot op de goederenbalans (van +3,8 % in 2002 tot -2,5 % van het bbp in 2008) en in geringe mate aan een daling van het saldo van de factorinkomens. Merk bovendien op dat het tekort op de handelsbalans uitsluitend toe te schrijven is aan de extracommunautaire handel, want tegenover de landen binnen de EU werd nog een overschot opgetekend. (Instituut voor de nationale rekeningen, 2009, p. 1)

In de tabel hieronder wordt de evolutie van het Belgisch saldo op de lopende rekening tussen 2000 en 2007⁷ vergeleken met enkele andere landen. Opvallend is de sterke winst die Duitsland boekte en dat vooral de landen in het zuiden van Europa achteruit boerden.

⁶ Raming uit de economische begroting van februari 2009.

⁷ Hier wordt 2007 als eindpunt gebruikt daar voor veel landen nog geen cijfers beschikbaar zijn voor 2008.

Tabel 3 Verandering van het saldo van de lopende rekening tussen 2000 en 2007
Gecumuleerde wijziging uitgedrukt in procent van het bbp

Duitsland	9,2	VS	-1,2
Oostenrijk	4,0	Italië	-1,6
Zweden	3,9	België	-1,8
Nederland	3,4	Griekenland	-2,0
Portugal	0,7	Finland	-2,8
Eurozone 16	0,6	Frankrijk	-3,9
Denemarken	-0,2	Ierland	-5,1
UK	-1,1	Spanje	-6,1

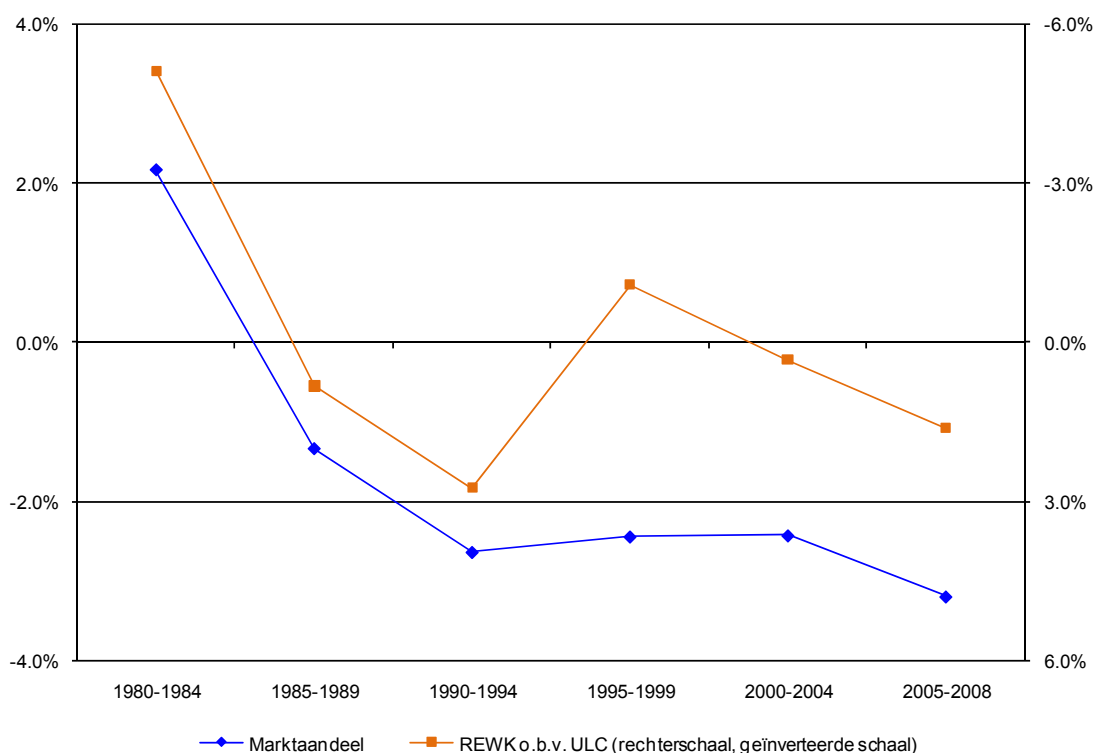
Bron: Europese Commissie (Ameco)

2. Verklaring

2.1. Marktaandelen

Uit figuur 6 blijkt dat de Belgische kostencompetitiviteit (evolutie van de REWK gebaseerd op ULC⁸) geen afdoende verklaring biedt voor de opgelopen verliezen aan marktaandeel. In de jaren 80 was er een duidelijk verband tussen beide, maar dat verband werd minder sterk sinds het midden van de jaren 90. Ondanks de aanzienlijke competitiviteitsverbetering in de tweede helft van de jaren 90, bleef het verlies aan marktaandeel oplopen aan het tempo van de eerste helft van de jaren 90. In de eerste helft van het huidig decennium apprecieerde de REWK licht, maar was het verlies aan marktaandeel even groot als in de vorige periode. In de periode 2005-2008 valt de appreciatie van de REWK dan weer beter te rijmen met het oplopende verlies aan marktaandeel.

Figuur 6 Vijfjaarlijkse evolutie marktaandeel en REWK (gebaseerd op ULC)
Gemiddelde jaarlijkse wijziging in procent

Bron: Europese Commissie (Ameco), FPB

⁸ Hier tegenover 23 landen wegens de langere beschikbare historie.

Dat de Belgische competitiviteitsevolutie vooral tijdens de jaren 80 en de eerste helft van de jaren 90 een belangrijke rol speelde in het verloop van de buitenlandse marktaandelen, maar de laatste jaren fors aan belang lijkt te hebben ingeboet, werd reeds eerder vastgesteld. (zie De Ketelbutter et al., 2007, pp. 13-15)

Andere factoren die de Belgische uitvoerprestaties kunnen hebben beïnvloed zijn:

A. De productstructuur

België is relatief minder gespecialiseerd (dan de meeste andere Europese landen) in dynamische, snelgroeiende productmarkten (zoals ICT en machines). Vooral t.o.v. Duitsland, Frankrijk en Nederland lijkt de productstructuur van de Belgische uitvoer minder gunstig. (Nationale Bank van België, 2009, p.89)

B. Het toenemend belang van wederuitvoer in de totale uitvoer

Bij wederuitvoer worden goederen in nagenoeg dezelfde staat uitgevoerd als waarin ze werden ingevoerd (er wordt dus weinig toegevoegde waarde op gecreëerd). De samenstelling van de wederuitvoer verschilt sterk van die van de binnenlands geproduceerde uitvoer. De invloed van binnenlandse (loon)kosten op de prijzen van de wederuitvoer is nagenoeg verwaarloosbaar, terwijl die zeer belangrijk is voor de prijzen van binnenlands geproduceerde uitvoer. Wederuitvoerprijzen worden meer beïnvloed door bijv. het bestaan van grote havens en een degelijke infrastructuur, de nabijheid van andere grote economieën, het bestaan van distributiecentra, het belastingsregime, etc.

Het toenemend belang van wederuitvoer in de Belgische uitvoer is op zich een positief gegeven, maar kan mede verantwoordelijk zijn voor het feit dat het concurrentievermogen de evolutie van het marktaandeel minder goed verklaart sinds het midden van de jaren 90.

C. Statistische factoren

Het is mogelijk dat een deel van het geobserveerde verlies aan marktaandelen te wijten is aan de overschatting van de uitvoerprijzen. De werkelijke marktaandeelverliezen zouden dus kleiner kunnen zijn dan kan afgeleid worden uit de volumegroei van de uitvoer in de nationale rekeningen. (Nationale Bank van België, 2007, p.62) Een indicatie daarvoor is dat het verlies aan buitenlandse marktaandelen van België een stuk kleiner is wanneer het gemeten wordt in lopende prijzen, terwijl de verliezen uitgedrukt in volume en in lopende prijzen relatief goed vergelijkbaar zijn voor de meeste landen.

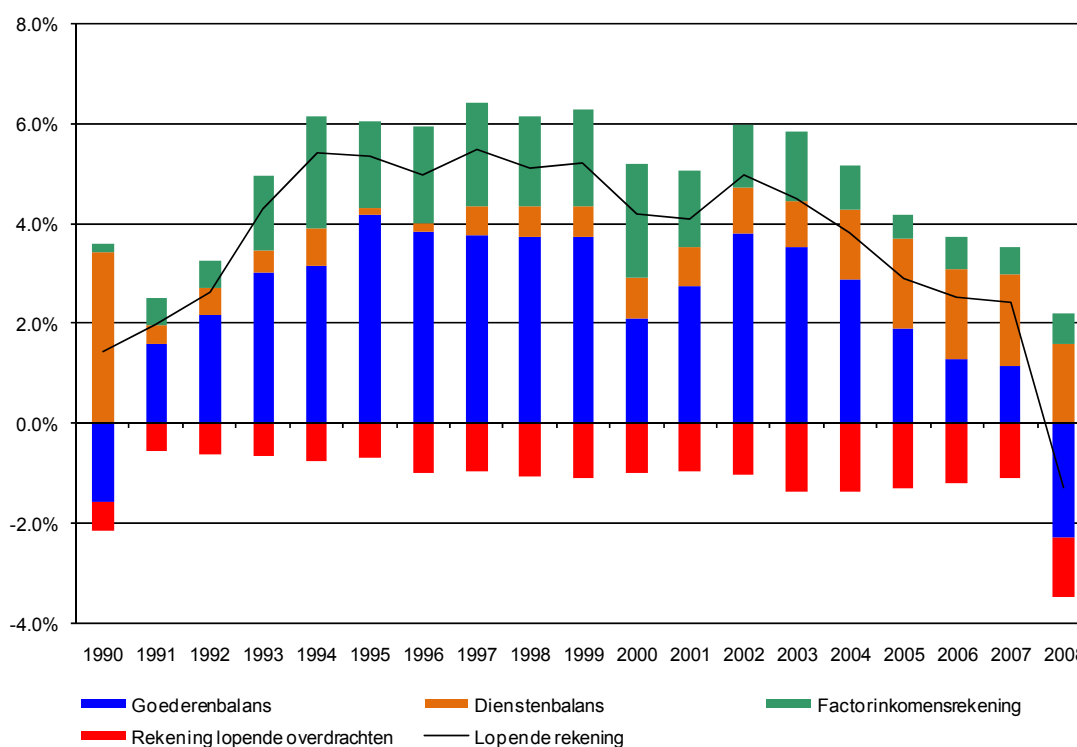
Zoals blijkt uit figuur 10 in de bijlage, zijn de conclusies voor België eveneens geldig voor de meeste van de andere elf oorspronkelijke lidstaten van de eurozone. Indien de evolutie van hun marktaandeel tijdens de periode 1980-2008 uitgezet wordt tegenover de evolutie van hun REWK (gebaseerd op ULC), lijkt er nauwelijks een verband te bestaan tussen beide variabelen. Indien

de beschouwde periode beperkt wordt, duikt er echter wel een negatieve correlatie op. Dat betekent dat er in de meeste van die landen, net zoals in België, wel periodes zijn waarin bijvoorbeeld een verlies aan marktaandelen gepaard gaat met een appreciatie van de REWK, maar dat de competitiviteitsevolutie voor het grootste deel van de landen zeker niet de enige verklaring vormt voor de evolutie van hun buitenlandse marktaandelen op langere termijn. Ongeveer een derde van de beschouwde landen bevindt zich zelfs gedurende geen enkele deelperiode in de theoretisch verwachte kwadranten (linksboven en rechtsonder).

2.2. Lopende rekening van de betalingsbalans

Het saldo op de lopende rekening van België evolueerde van een overschot van 5 % van het bbp in 2002 tot een tekort van 1,3 % van het bbp in 2008. In figuur 7 worden de verschillende componenten van de lopende rekening weergegeven.

Figuur 7 Componenten van de lopende rekening van België
Saldi uitgedrukt in % van het bbp

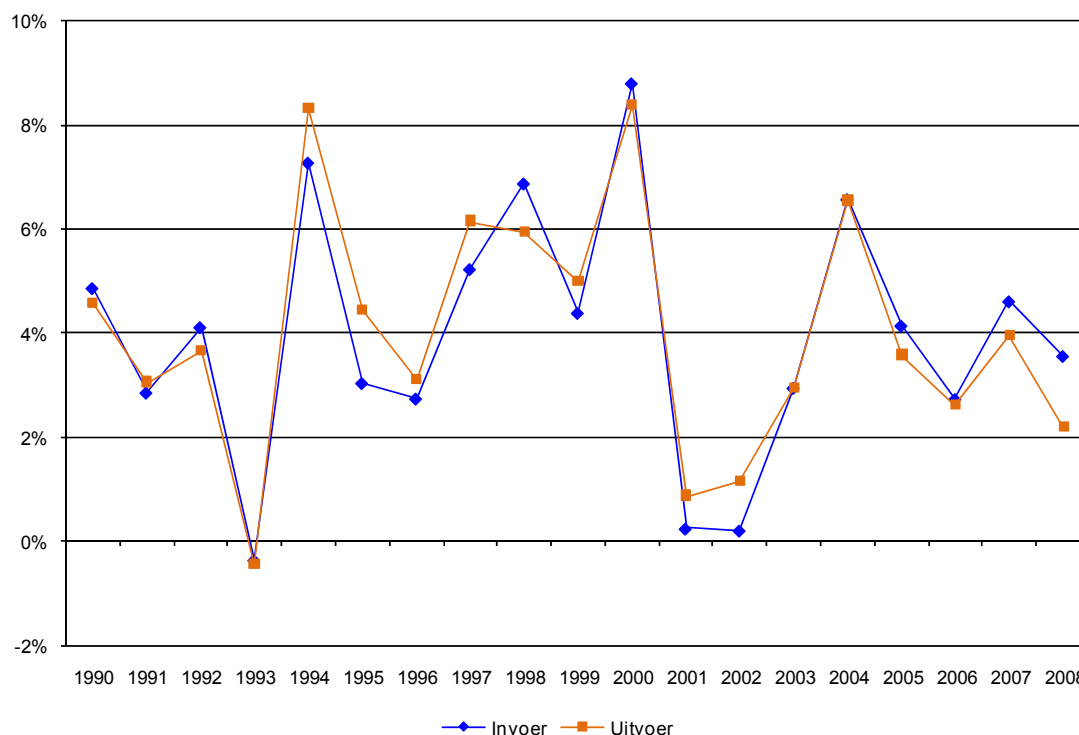

Bron: Europese Commissie (Ameco), FPB

Een eerste belangrijke reden voor de achteruitgang is te vinden in het achterblijven van de volumegroei van de Belgische uitvoer op de volumegroei van de invoer. Over de periode 2003-2008 bedroeg de gemiddelde invoergroei 4,1 % tegenover gemiddeld 3,6 % voor de uitvoergroei. Vooral in 2007 en in 2008 bleef de uitvoergroei sterk achter op de invoergroei. Naast de vertraging van de internationale conjunctuur (die de lage uitvoergroei in de hand werkte) in

combinatie met een relatief sterke binnenlandse vraag (die de invoergroei ondersteunde)⁹, kunnen ook de achteruitgang van de kosten- of prijscompetitiviteit en enkele andere factoren (cf. supra) daarbij een rol gespeeld hebben.

Figuur 8 Volumegroei van de Belgische in- en uitvoer

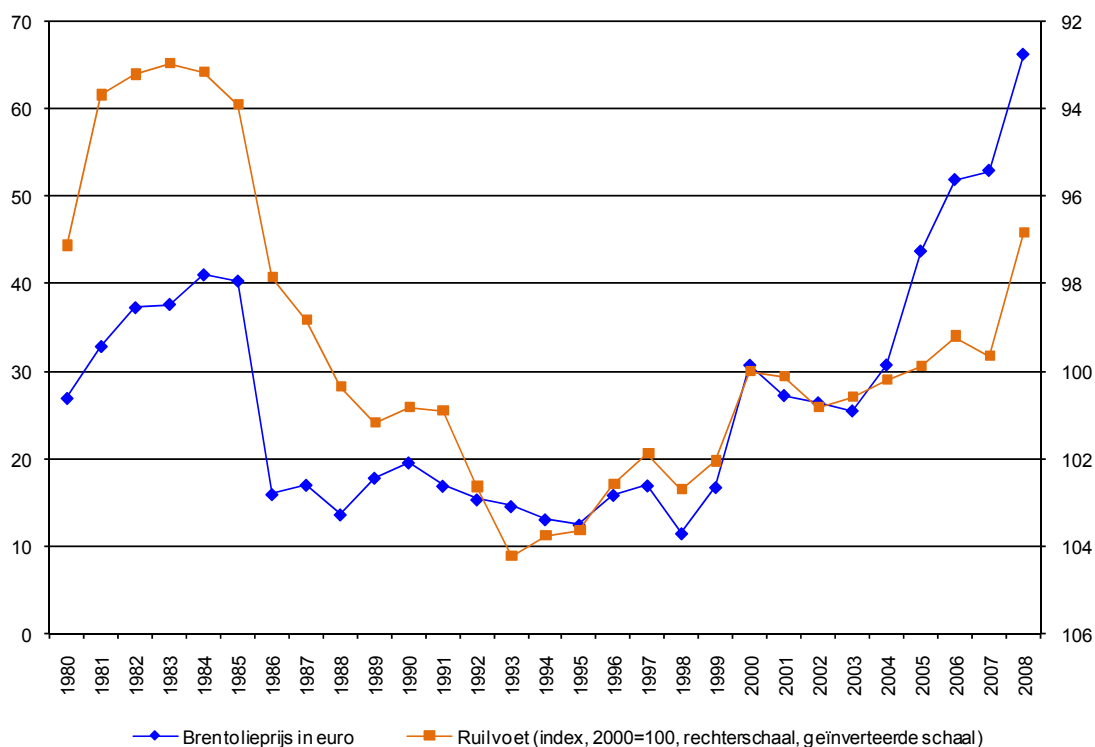

Bron: INR, FPB

Een andere belangrijke factor achter de daling van het saldo op de lopende rekening is de verslechtering van de ruilvoet (de evolutie van de uitvoerprijzen t.o.v. de invoerprijzen) in de periode 2002-2008, die volledig op het conto van de sterk gestegen olie- en andere grondstoffenprijzen te schrijven valt¹⁰. De ruilvoet exclusief energie verbeterde immers nog licht. Daar België een netto-invoerder is van deze grondstoffen weerspiegelt dat een inkomensoverdracht aan de grondstoffenproducerende landen.

⁹ Over de periode 2003-2008 bedroeg de gemiddelde groei van de binnenlandse vraag in België 2,4 %. Het Belgische cijfer is vergelijkbaar met dat in Nederland (2,0 %) en Frankrijk (2,3 %), maar ligt een stuk hoger dan in Duitsland (0,9 %). In de eurozone groeide de binnenlandse vraag met 1,8 %.

¹⁰ De appreciatie van de euro temperde evenwel de invloed van de stijgende grondstoffenprijzen op de Belgische invoerprijzen in deze periode.

Figuur 9 Belgische ruilvoet en Brentolieprijs in euro

Bron: INR, Thomson Reuters Datastream, FPB

Een derde, doch minder belangrijke factor ter verklaring van het verdwijnen van het overschot op de lopende rekening is de achteruitgang van het saldo van de factorinkomens. Die is in hoofdzaak te wijten aan het netto-inkomen uit vermogen, dat evolueerde van een positief naar een negatief saldo. België betaalt nu m.a.w. meer dividenden en interesten uit aan het buitenland dan omgekeerd.

De vierde component van de lopende rekening, het (weliswaar deficitaire) saldo van de lopende overdrachten, droeg nauwelijks bij tot het verdwijnen van het overschot op de lopende rekening.

Tabel 4 Bijdragen tot de verandering van het saldo van de lopende rekening (2002-2008)

	In % van het bbp	In % van de totale verslechtering van de lopende rekening
Saldo van lopende verrichtingen	-6,3	100,0
Handelsbalans	-5,5	86,9
- Volume-effect	-2,1	33,2
- Ruilvervoeteffect	-3,4	53,7
Saldo factorinkomens	-0,7	11,6
Saldo overdrachten	-0,1	1,3

Bron: INR, FPB

Tabel 4 vat een en ander samen. De bijdragen van de vier componenten tot het totale verlies op de lopende rekening (in % van het bbp en in % van de totale wijziging) worden daarin weergegeven.

Dankzij de forse daling van de olieprijs eind 2008, zou dit jaar een ruilvoetverbetering opgetekend worden. Niettemin wordt verwacht dat het tekort op de lopende rekening dit jaar verder zal oplopen omdat de wereldwijde recessie ervoor zou zorgen dat de Belgische uitvoer een stuk sterker daalt dan de invoer (in volume) en zo de ruilvoetverbetering teniet doet.

Lijst van geraadpleegde werken

De Ketelbutter B., Dobbelaere L. en F. Vanhorebeek, 2007, 'Foreign trade in modtrim', Working Paper 10-07, Federaal Planbureau

Europese Commissie, 2008a, 'Economic Forecast Autumn 2008', European Economy 6/2008, november 2008

Europese Commissie, 2008b, 'Broader macroeconomic surveillance – A review of competitiveness developments in the euro area', Eurogroup Working Group, november 2008

Europese Commissie, 2009, 'Interim forecast', januari 2009

Instituut voor de nationale rekeningen, 2009, 'Perscommuniqué - Buitenlandse Handel', 16 maart 2009

Nationale Bank van België, 2007, 'Verslag 2006, Deel 1: Economische en financiële ontwikkeling'

Nationale Bank van België, 2009, 'Verslag 2008, Deel 1: Economische en financiële ontwikkeling'

Bijlage

Figuur 10 Evolutie van de buitenlandse marktaandeelen en de competitiviteit in de landen die oorspronkelijk deel uitmaakten van de eurozone
Gemiddelde jaarlijkse groei in procent

